

EIROPAS KOPIENU KOMISIJA

Briselē, 8.3.2007
COM(2007) 100 galīgā redakcija

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

Dzimumu līdztiesība un sieviešu līdzdalība sadarbībā attīstības jomā

[SEC(2007) 332]

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

Dzimumu līdztiesība un sieviešu līdzdalība sadarbībā attīstības jomā

1. IEVADS

Plaši atzīts, ka dzimumu līdztiesība nav svarīga tikai pati par sevi, bet ir cilvēka pamattiesību un sociālā taisnīguma jautājums. Turklāt dzimumu līdztiesība ir svarīga izaugsmei un nabadzības samazināšanai, un tā ir tūkstošgades attīstības mērķu (TAM) sasniegšanas pamatā. Tomēr dzimumu nevienlīdzība joprojām ir iesakņojusies daudzu valstu kultūras, sociālajās un politiskajās sistēmās.

EK un ES dalībvalstis ir galvenie dalībnieki pasākumos, lai novērstu dzimumu nevienlīdzību jaunattīstības valstīs. Starptautiskā līmenī tās ir tādu starptautisku nolīgumu un deklarāciju parakstītāji, kas atbalsta dzimumu līdztiesību **(1)** (visas nobeiguma piezīmes sk. **I pielikumā**). Tādēļ pašreizējā ES attīstības politikā iekļauta stingra apņemšanās paātrināt progresu šajā svarīgajā jomā.

Tādēļ **Eiropas konsensā (2)** uzsvērta dzimumu līdztiesības nozīme jaunas atbalsta piešķiršanas kārtības kontekstā. Lai gan dzimumu līdztiesība ir visas ES kopējs mērķis un kopēja vērtība, konsensā dzimumu līdztiesība atzīta par pilnvērtīgu mērķi. Turklāt politikas dokumentā dzimumu līdztiesība noteikta kā viens no pieciem kopējiem principiem **(3)** ES sadarbībā attīstības jomā.

Bez tam ES ir uzņēmusies saistības attiecībā uz sieviešu un vīriešu, meiteņu un zēnu līdztiesību nolīgumos par sadarbību attīstības jomā ar visiem ģeogrāfiskajiem reģioniem **(4)**. Turklāt „Sieviešu un vīriešu līdztiesības plānā” [*Roadmap for Equality between Women and Men*] **(5)** kā viena no sešām prioritārajām jomām noteikta „sieviešu tiesību veicināšana un līdzdalība ārpus ES” **(6)**.

Lai nodrošinātu lielāku dzimumu līdztiesību, lielākā daļa dalībvalstu un Eiropas Komisija līdz šim ir pieņēmušas paralēlu stratēģiju. Tā ietver, no vienas puses, dzimumu līdztiesības optimizāciju visās politikās, stratēģijās un darbībās un, no otras puses, pasākumu finansēšanu, kas tieši atbalsta sieviešu līdzdalību **(7)**.

Lai pielāgotu šo pieeju jaunajai atbalsta piešķiršanas kārtībai un Parīzes deklarācijas par atbalsta efektivitāti prasībām, Komisija kopā ar *UNIFEM* **(8)** 2005. gada novembrī organizēja specializētu konferenci par tematu „Attīstība: Dzimumu līdztiesības veicināšana atbalsta jaunā piešķiršanas kārtībā un partnerattiecībās” [*Owning Development: Promoting Gender Equality in New Aid Modalities and Partnerships*]. Šajā konferencē tika izskatīti panākumi, kas gūti dzimumu nevienlīdzības novēršanā jaunattīstības valstīs, un pārvērtēta ES loma dzimumu līdztiesības paātrināšanā sakarā ar izmaiņām ES attīstības atbalsta struktūrā.

Šis paziņojums ir balstīts uz minētās konferences iznākumu, Eiropas konsensa politikas struktūru un līdz šim gūto praktisko pieredzi. Paziņojums ir arī reakcija uz saistībām, kas noteiktas Sieviešu un vīriešu līdztiesības plānā, formulējot ES stratēģiju, lai nodrošinātu:

- sieviešu un vīriešu, meiteņu un zēnu vienlīdzīgas tiesības (politiskās, pilsoniskās, ekonomiskās, darba, sociālās un kultūras);
- sieviešu un vīriešu vienlīdzīgu piekļuvi resursiem un kontroli pār tiem;
- vienlīdzīgas iespējas sievietēm un vīriešiem gūt politisku un ekonomisku ietekmi.

Lai gan iepriekšējā „Rīcības programma dzimumu līdztiesības optimizācijai Kopienas sadarbībā attīstības jomā” [*Programme of Action for the mainstreaming of Gender Equality in Community Development Co-operation*], kas bija spēkā no 2001. gada līdz 2006. gadam, bija pamats resursu palielināšanai Eiropas Komisijā, ar šo dokumentu dzimumu līdztiesība un sieviešu līdzdalība apņēmīgi tiek iekļauta ES kontekstā, un tas ir paredzēts, lai paustu pēc iespējas skaļāku vēstījumu par dzimumu līdztiesības nozīmi visos turpmākajos ES sadarbības centienos attīstības jomā.

2. DZIMUMU LĪDZTIESĪBAS UN SIEVIEŠU LĪDZDALĪBAS LOĢISKS PAMATS

Sievietes ir ilgtspējīgas sociālās un ekonomiskās attīstības, nabadzības samazināšanas un vides aizsardzības centrā. Neskatoties uz to, daudzas pasaules sievietes ikdienā saskaras ar dzimumu nevienlīdzību. Neraugoties uz šīs nevienlīdzības sarežģīto raksturu, pieredze ir parādījusi, ka šādas jomas ir īpaši nozīmīgas, lai izprastu saistību starp sieviešu stāvokli un ilgtspējīgu nabadzības samazināšanu.

Bieži vien tiek nepietiekami novērtēta sieviešu loma **nodarbinātībā un saimnieciskajā darbībā**, jo lielākā daļa sieviešu strādā **neoficiālās** nozarēs, bieži vien ar zemu produktivitāti un ienākumiem, sliktiem darba apstākļiem, ar nelielu sociālo aizsardzību vai bez tās. Piemēram, Āfrikā sievietes ir 52% no kopējā iedzīvotāju skaita, veic 75% lauksaimniecības darba, ražo un pārdod 60 līdz 80% pārtikas. Sieviešu darbaspēks Āfrikā uz dienvidiem no Sahāras 2005. gadā bija aptuveni 73 miljoni, kas ir 34 procenti no tiem, kas nodarbināti oficiālajā nozarē, pelnot tikai 10 procentus ienākumu, bet viņām pieder 1 procenti aktīvu (9).

Lai gan **tirdzniecības** liberalizācijai ir bijusi pozitīva ietekme uz lielāko daļu ekonomiku ilgā termiņā, tā var arī radīt negatīvas īstermiņa sekas neaizsargātām grupām, īpaši ietekmējot nabadzīgas sievietes (10). Dažādām saimniecības nozarēm var būt svarīga ietekme uz dzimumu līdztiesību, piemēram, sliktā **infrastruktūra** var mazināt meiteņu izglītōšanu nedroša transporta dēļ vai tādēļ, ja tuvēju ūdens avotu trūkums liek vecākiem izmantot meitenes mājas darbiem.

Sieviešu līdzdalība ir galvenais **pārvaldības** aspekts. Daudzās valstīs joprojām ir tendence atstumt sievietes kā lēmumu pieņēmējas. Tiesību akti, kas nodrošina **vienlīdzīgas tiesības** (11) visām sievietēm un vīriešiem, ir svarīgi un arī jāievieš, lai aizsargātu sievietēm esošās cilvēku pamattiesības un arī veicinātu nabadzības samazināšanu un ekonomisko izaugsmi. Sievietēm ir svarīga loma **konflikta situācijās**, un viņas ir pilnībā jāiesaista miera nostiprināšanas centienos saskaņā ar ANO Drošības padomes Rezolūciju 1325 (12).

Dzimumu nevienlīdzība pastāv attiecībā uz **izglītības** pieejamību (13). 57% skolas vecuma bērnu, kas neapmeklē skolu, ir meitenes (14), bet gandrīz divas trešdaļas pasaules neizglītoto cilvēku ir sievietes (15). Sieviešu un meiteņu spēju savai ekonomiskai un sociālai līdzdalībai, apmeklējot skolu vai iesaistoties produktīvā un pilsoniskā darbībā ārpus mājas, ierobežo viņu atbildība par ikdienas uzdevumiem mājsaimniecības darbu sadalē.

Veselības jomā pastāv bažas par to, ka sievietēm ir ierobežoti pieejami veselības aprūpes pamatpakalpojumi. Turklāt galvenā joma, kurā pastāv nopietnas bažas par dzimumu līdztiesību, ir seksuālās un reproduktīvās veselības un tiesību joma. Ieguldījumu palielināšana seksuālai un reproduktīvai veselībai ne tikai atbalsta cilvēku pamattiesības, bet sieviešu veselības stāvokļa uzlabošanai ir arī pozitīva ietekme uz visu ekonomiku. Daudzus no pieticīgajiem ieguvumiem sieviešu veselības jomā pēdējo desmitgažu laikā tagad apdraud HIV/AIDS pandēmija. Turklāt nopietnas bažas rada HIV infekcijas gadījumu skaita palielināšanās sieviešu un meiteņu vidū (16).

Uz dzimumu balstīta vardarbība pārkāpj sieviešu cilvēktiesības un ir būtisks šķērslis līdztiesības, attīstības un miera nodrošināšanai. Ļoti bieži seksuāla vardarbība ir saistīta ar HIV/AIDS izplatību. Sieviešu **tirdzniecība** ir noziegums, kura cēloņi ir plaši izplatīta nabadzība, nevienlīdzība, slikta pārvaldība, bruņoti konflikti un aizsardzības trūkums pret diskrimināciju.

Dzimumu nevienlīdzības sīkāka analīze dota **II pielikumā**.

3. PROGRESS UN PROBLĒMAS

Eiropas Savienība ir veikusi svarīgus pasākumus, lai atbalstītu lielāku dzimumu līdztiesību Eiropas Savienībā un ārpus tās. Dzimumu līdztiesība kļūst par atzītu dialoga daļu ar arvien vairāk partnervalstīm un tiek iekļauta ES apspriedēs ar pilsonisko sabiedrību. Šis process ir paaugstinājis mūsu partneru attīstības jomā izpratnes līmeni par dzimumu līdztiesības un sieviešu līdzdalības nozīmi un ir padarījis tos uzmanīgus jo īpaši pret saistību starp lielāku līdztiesību un nabadzības samazināšanu (17). Šis process ir papildinājis ievērojamo progresu valstu līmenī, paātrinot dzimumu līdztiesības nodrošināšanu ar dažādiem projektiem un programmām, ko atbalsta Eiropas Komisija un ES dalībvalstis (18). Ar 10. EAF plānošanas uzdevumu EK ir likusi īpašu uzsvāru uz dzimumu līdztiesības aktualizēšanu valstu stratēģijās. Arī resursu palielināšanas jomā ir gūti noteikti panākumi dalībvalstīs un Komisijā (19).

Tomēr neatkarīgi no šiem panākumiem saglabājas būtiskas problēmas. Pirmkārt, mēs joprojām esam tālu no TAM mērķu sasniegšanas. Jo īpaši tika nokavēts dzimumu līdztiesības TAM pirmais termiņš dzimumu nevienlīdzības novēršanā pamatizglītībā un vidējā izglītībā līdz 2005. gadam. Meiteņu uzņemšana vidusskolā attiecībā pret zēniem jaunattīstības valstīs bija vidēji 89%. Sievietēm joprojām ir mazāk labu darbavietu nekā vīriešiem, un viena no trīs sievietēm savā dzīves laikā cietīs no kāda veida uz dzimumu balstītas vardarbības. Turklāt TAM ir vērsti uz dzimumu līdztiesības veselības un izglītības aspektiem un neietver dzimumu līdztiesības citas daudzšķautņainas dimensijas (20).

Otrkārt, sociālajā un kultūras līmenī ir svarīgi faktori, kas palēnina progresu dzimumu līdztiesības nodrošināšanā. Tādējādi tradicionālas sociālas struktūras var piedāvāt tikai ierobežotus stimulus, lai izmainītu esošo spēka sadalījumu starp vīriešiem un sievietēm, īpaši tās struktūras, kam ir lielāka interese saglabāt *status quo*. Tas var daļēji izskaidrot to, kādēļ konkrēti ar dzimumu līdztiesību saistīti pasākumi ne vienmēr tiek uzskatīti par augstu prioritāti un kādēļ lielākajā daļā valstu stratēģiju dzimumu līdztiesība ir papildjautājums (21).

Tāpat neatkarīgi no gūtajiem ievērojamajiem panākumiem ir acīm redzams, ka efektīva dzimumu līdztiesības optimizācija nav pilnībā integrēta valstu stratēģijās vai ES sadarbības praksē attīstības jomā. Eiropas Komisijas gadījumā „Tematiskajā vērtējumā par dzimumu līdztiesības integrāciju EK sadarbībā attīstības jomā ar trešām valstīm” [*Thematic Evaluation*

of the Integration of Gender in EC Development Co-operation with Third Countries] (2003. gads) atzīts Komisijas veiktais konstruktīvais darbs, bet secināts, ka konkrēti politikas mērķi par dzimumu līdztiesību un dzimumu līdztiesības integrāciju EK sadarbībā attīstības jomā ir bijuši vāji. Turklāt ziņojumā secināts, ka finanšu līdzekļi, kas konkrēti piešķirti, lai atbalstītu dzimumu līdztiesības integrāciju sadarbībā attīstības jomā, ir bijuši niecīgi salīdzinājumā ar līdzekļiem, kuri piešķirti citiem horizontāliem jautājumiem. Pazīmes liecina, ka daudzi no ieteikumiem šajā vērtējumā joprojām ir spēkā gan Komisijai, gan dažām ES dalībvalstīm. (Sk. 9 galvenos ieteikumus no ziņojuma **IV pielikumā**) (22).

Viena no galvenajām vērtībām, kas ir pieejama ES, lai veicinātu dzimumu līdztiesību ārējās attiecībās, ir zināšanas par paraugpraksi Eiropas Savienības iekšienē. ES atzīst dzimumu līdztiesību kā cilvēku pamattiesības un ka priekšnosacījumu ES mērķu sasniegšanai attiecībā uz izaugsmi, pilnīgu nodarbinātību un sociālo kohēziju. Tādēļ ES ir veikusi lielus ieguldījumus dzimumu līdztiesībā, izmantojot tiesību aktus (23), dzimumu līdztiesības optimizāciju, konkrētus pasākumus sieviešu paaugstināšanai amatā, rīcības programmas, sociālo dialogu un dialogu ar pilsonisko sabiedrību.

Jāizveido īsta Eiropas pieeja, pamatojoties uz šo ilgo pieredzi, kā arī uz Eiropas unikālo raksturu kā daudz kultūru un ļoti dažādu valstu grupu, kas, neskatoties uz būtiskām kultūras un tradīciju atšķirībām, visas ir vienotas, veltot lielu daļu uzmanības sieviešu un vīriešu līdztiesības jautājumam. Kā Eiropas pamatmērķis ES jāatbalsta trešās valstis starptautisku saistību, piemēram, Pekinas Rīcības platformas ieviešanā un īstenošanā.

4. ES STRATĒGIJA DZIMUMU LĪDZTIESĪBAS NODROŠINĀŠANAS PAĀTRINĀŠANAI

Eiropas Savienība tagad atrodas pagrieziena punktā attiecībā ar dzimumu līdztiesību sadarbībā attīstības jomā. Pastāv struktūra un politikas – svarīgākais jautājums ir, kā nodrošināt stratēģiju un prakšu efektīvu īstenošanu jaunajā atbalsta piešķiršanas kārtībā, kas patiesi paredzēta sievietēm. Skaidri ir jāparedz, ka pasākumiem, lai palielinātu dzimumu līdztiesību, papildus sociālās kohēzijas palielināšanai un sieviešu cilvēktiesību aizsardzības uzlabošanai ir spēcīga ietekme uz ekonomisko izaugsmi, nodarbinātību un nabadzības samazināšanu.

4.1. Mērķi

Jaunajai ES stratēģijai ir jākalpo diviem mērķiem: pirmkārt, **palielināt dzimumu līdztiesības optimizācijas efektivitāti**. Otrkārt, **pārfokusēt konkrētas darbības** sieviešu līdzdalībai mūsu partnervalstīs. Lai sasniegtu šos mērķus, sadarbības stratēģijas dzimumu līdztiesībai un sieviešu līdzdalībai būs jāpielāgo jaunajai atbalsta struktūrai, galvenokārt budžeta atbalstam.

4.1.1. Efektīva optimizācija

Lai dzimumu līdztiesības optimizācija un sieviešu līdzdalība kļūtu efektīvāka, būs nepieciešamas izmaiņas trīs jomās:

(1) *politiskā rīcība:*

- dzimumu līdztiesības un sieviešu līdzdalības jautājums ir jāiesniedz apspriešanai politiskā dialoga laikā ar partnervalstīm augstākajā līmenī (24);

(2) *sadarbība attīstības jomā:*

- sagatavojot un īstenojot sadarbības stratēģijas, ir jāņem vērā sieviešu galvenā loma izaugsmē un attīstībā; piemēram, lauksaimniecības un nodrošinātības ar pārtiku stratēģijās skaidri ir jāpievēršas atšķirīgajiem ierobežojumiem, ar kuriem saskaras lauku sievietes, jo atsevišķās jaunattīstības valstīs viņas ir atbildīgas par pamata pārtikas ražošanu līdz 80% apmērā **(25)**;
- jāizveido efektīvas partnerattiecības, dialogs un apspriešanās ar attiecīgajām ieinteresētajām personām (tostarp valdībām, pētniecības centriem, universitātēm, pilsonisko sabiedrību, starptautiskām organizācijām), sagatavojot valstu stratēģijas un atbalsta programmas;
- jāievieš savstarpējas atskaites mehānismi, kas ietver dzimumu līdztiesību un sieviešu līdzdalību; jāprecizē dažādu dalībnieku – valdības, reģionālu ekonomisko kopienu, attīstības aģentūru, starptautisku iestāžu, pilsoniskās sabiedrības, parlamenta un plašsaziņas līdzekļu – atbildības loma;
- jāizstrādā un jāizmanto dzimumu līdztiesības darbības rādītāji;
- budžeta atbalstā ir jāņem vērā bažas par dzimumu līdztiesību, saistot stimulējošu maksājumu veikšanu ar dzimumu līdztiesības rādītājiem, un vienlaicīgi īstenojot kvalitatīvu politikas dialogu;

(3) *institucionālu resursu palielināšana:*

- jāizstrādā aktualizēti, praktiski mehānismi vērtēšanas un īstenošanas posmā **(26)**;
- jānodrošina partnervalstu un personāla uzlabota piekļuve informācijai, paraugpraksi un apmācībai par dzimumu līdztiesību.

4.1.2. Konkrētas darbības sieviešu līdzdalībai

Iepriekš 2. sadaļā dotās analīzes rezultātā ir noteikta 41 ar dzimumu līdztiesību saistīta darbība šādās plašās jomās:

- **pārvaldība** (cilvēktiesības, sieviešu politiskā līdzdalība, rādītāju izstrāde, sieviešu loma konflikta un pēckonflikta situācijās);
- **nodarbinātība un saimnieciskā darbība** (sieviešu ekonomiska un sociāla līdzdalība, nodarbinātība, dzimumu līdztiesības budžeta analīze, valsts finanšu vadība);
- **izglītība** (skolas maksas atcelšana, stimuli sūtīt skolā meitenes, skolu vides uzlabošana, pieaugušo rakstpratība);
- **veselība** (sociālās aizsardzības sistēmas, seksuālā un reproduktīvā veselība un tiesības);
- **uz dzimumu balstīta vardarbība** (tiesību akti, cietušo aizsardzība, izpratnes palielināšana, izmantojot plašsaziņas līdzekļus, izglītība un apmācība).

Šo iespējamo atbalsta darbību norādošs saraksts ir sagatavots un sniegts **III pielikumā**. Šīs darbības ir piemēri, lai palīdzētu noteikt piemēroto programmu kopumu katrai konkrētai

valstij vai reģionam. Lēmums par piemēroto darbību kopumu tiks pieņemts katrā atsevišķā gadījumā pēc katras individuālās situācijas pamatīgas analīzes.

4.2. Piederības princips un atbalsta piešķiršanas jauna kārtība

Parīzes deklarācijas centrā ir saņēmējvalsts sadarbības pasākumu attīstības jomā piederības princips. Attiecībā uz darbībām, kas veicina dzimumu līdztiesību un sieviešu līdzdalību, ir pierādīts, ka „piederība” ir jāuzņemas ne tikai partnervalstu valdībām, bet arī pašām sievietēm – saņēmējām. Praksē tas bieži nozīmē piederību, iesaistot pilsoniskās sabiedrības organizācijas un Kopienas organizācijas (27). Atbalsts pilsoniskās sabiedrības organizācijām, kas aizstāv dzimumu līdztiesību, ir īpaši svarīgs gadījumos, kad ir ierobežots to sieviešu skaits, kuras aktīvi darbojas pašvaldībā, centrālajā valdībā vai parlamentā. Tādēļ ES centīsies atbalstīt šo pilsoniskās sabiedrības organizāciju rašanos tur, kur tās nepastāv, un nodrošināt nozīmīgus ieguldījumus resursu palielināšanā šīm organizācijām tur, kur tās pastāv, bet kuras ir jāstiprina, piemēram, šādās jomās: lobēšanas prasmes, aizstāvība, dzimumu līdztiesības analīze un zināšanas ekonomikā.

ES centīsies nodrošināt attīstības atbalsta efektīvu novirzīšanu valstu sniegtajam dzimumu līdztiesības politiku atbalstam, pamatojoties uz visaptverošu politikas dialogu ar partnervalstu valdībām un galvenajām nevalstiskajām ieinteresētajām personām. Tiks analizēti ierobežojumi un vajadzības katras konkrētas valsts kontekstā, lai varētu izveidot īstu vietēju piederību valdības un pilsoniskās sabiedrības līmenī, kā arī līdzekļu devēju kopienā.

Parīzes deklarācijas simbolizētā paradigmu maiņa atspoguļota par labāku atzītajos, jaunajos atbalsta sniegšanas mehānismos, t.i., budžeta atbalsts un nozares mēroga pieejas pretēji atbalstam individuāliem, atsevišķiem projektiem. Budžeta atbalsta izmantošana ir atkarīga no atsevišķiem nosacījumiem, jo īpaši valsts vai nozares attīstības stratēģijas īstenošanas, makroekonomisku reformu programmas, ko atbalsta lielākie starptautiskie līdzekļu devēji (parasti SVF), un pierādīta apņemšanās veikt reformu.

Budžeta atbalsts var veicināt dzimumu līdztiesības nodrošināšanu, saistot mainīgu maksājumu veikšanu ar dzimumu līdztiesības rādītāju uzlabojumiem, stiprinot valsts finanšu vadības sistēmas un veicinot plašāku dialogu par partnervalstu politikas prioritātēm.

Eiropas Komisija un dalībvalstis atbalstīs rādītāju izveidi un konkrētu datu vākšanu, kas var iezīmēt izmaiņas dzimumu līdztiesībā un ko var saistīt ar mainīgu maksājumu veikšanu.

4.3. Dzimumu līdztiesības jautājums valstu stratēģijās

Nabadzības samazināšanas stratēģijas dokumenta, valsts attīstības plāna vai valsts stratēģijas dokumenta sagatavošana sniedz unikālu iespēju analizēt sieviešu stāvokli attiecībā pret vīriešiem, noteikt ar dzimumu līdztiesību saistītus šķēršļus attīstībai un izaugsmei un definēt dzimumu līdztiesības politikas valsts mērogā. Dzimumu līdztiesības situācija valstī ir jāanalizē pa nozarēm, pievēršot uzmanību izpratnei par tās saistību ar izaugsmi un nabadzību. Šajā kontekstā ES notiekošais politiskā dialoga process ar partnervalstīm tiks izmantots, lai nodrošinātu dzimumu līdztiesības jautājumu iekļaušanu nabadzības mainīgo lielumu analīzē. Šo politisko dialogu papildinās ES sniegtais atbalsts, lai stiprinātu valsts iestāžu dzimumu līdztiesības jaudu. Uzsvars būs uz nabadzības definēšanu nevis vienkārši kā ienākumu vai finanšu līdzekļu trūkumu, bet ietverot priekšstatu par nevienlīdzīgu piekļuvi materiāliem un nemateriāliem labumiem sabiedrībā un kontroli pār tiem. Tas būs saistīts ar daudzu jautājumu iekļaušanu politiskajā darba kārtībā, piemēram:

- tāda plašāka, daudzdimensionāla nabadzības jēdziena akceptēšanas nodrošināšana, kurš neaprobežojas ar ienākumu trūkumu, bet ietver laika trūkumu un vērtējumus par atšķirīgu nabadzības ietekmi uz sievietēm un vīriešiem, kā arī tehnoloģijas veicināšanu, kas samazina laika trūkumu;
- vienošanās nodrošināšana, ka pilsoniskai sabiedrībai jāveicina politikas dialogs, nabadzības mazināšanas stratēģijas dokumentu (NMSD) formulēšana un uzraudzība no dzimumu līdztiesības perspektīvas, un vienošanās par piemērotu resursu palielināšanas pasākumu īstenošanu.

4.4. Dzimumu līdztiesības rādītāju nepieciešamība

Lai novērtētu dzimumu līdztiesības optimizācijas un konkrētu dzimumu līdztiesības pasākumu rezultātus, ir nepieciešami rādītāji (28). Lielākajai daļai pašlaik izmantoto rādītāju ir tendence atspoguļot bažas par dzimumu līdztiesību sociālajās nozarēs. Lielākajā daļā jaunattīstības valstu ir pieejami daži droši rādītāji, lai novērtētu sieviešu nodarbinātības izmaiņas, neapmaksātas aprūpes ekonomiju, pilsoņu tiesības, vardarbības pret sievietēm sastopamību/izplatību, tiesības uz mantojumu/īpašumu un zemes lietošanu, sieviešu pārstāvību un dalību lēmumu pieņemšanā.

Tādēļ ES atbalstīs dzimumu līdztiesības rādītāju izstrādi un izmantošanu un pamatā esošo pamatstratēģiju stiprināšanu, lai nodrošinātu panākumus visā risināmo līdztiesības un līdzdalības jautājumu spektrā (29). **VII pielikumā** dots iespējamo rādītāju nepilnīgs saraksts, ņemot vērā izglītības, veselības, pārvaldības/sieviešu līdzdalības, nodarbinātības/saimnieciskās darbības, laika izlietojuma un vardarbības pret sievietēm jomas.

4.5. Dzimumu līdztiesības budžetu stratēģijas

Budžeta atbalsta kā atbalsta sniegšanas galvenā instrumenta lielāka izmantošana rada jautājumu par to, kā veicināt dzimumu līdztiesību šādā programmā, vai izmantojot to. Lai to panāktu, ir ļoti svarīgi nodrošināt, lai partnervalstu budžetos būtu ņemta vērā dzimumu līdztiesība. Tam nepieciešama:

- uzmanības koncentrēšana uz dzimumu līdztiesības izpratni un dzimumu līdztiesības optimizāciju budžeta plānošanas procesā valsts un vietējā līmenī;
- *izdevumu prioritāšu pārdalīšana* un programmu *pārorientācija* nozarēs, lai nodrošinātu dzimumu līdztiesību un cilvēku attīstību;
- valsts ieņēmumu un izdevumu uzraudzība, lai nodrošinātu nevienlīdzības starp sievietēm un vīriešiem faktisku samazināšanos.

4.6. Koordinācija un saskaņošana ar dalībvalstīm

Koordinācija, kuras mērķis ir maksimāli palielināt papildināmību starp ES dalībvalstu un Komisijas programmām, ir galvenais elements dzimumu līdztiesības efektīvā veicināšanā sadarbībā attīstības jomā. Komisija turpinās dalībvalstu dzimumu līdztiesības ekspertu regulāru sanāksmju organizēšanas praksi un kopā ar dalībvalstīm centīsies palielināt ne tikai koordināciju ES mērogā, bet arī darbību saskaņošanu, lai veicinātu dzimumu līdztiesību sadarbībā attīstības jomā. Prioritāte tiks piešķirta EK un dalībvalstu zināšanu uzlabošanai par dzimumu līdztiesību, izmantojot paraugprakses noteikšanu un apmaiņu. Valsts stratēģijas

dokumentu un kopēju atbalsta stratēģiju sagatavošana joprojām būs uzmanības centrā, lai uzlabotu koordinācijas un saskaņošanas centienus. Turklāt EK delegācijas un ES dalībvalstu vēstniecības turpinās izmantot esošos koordinācijas mehānismus, lai pievērstos dzimumu līdztiesības darbībām šajā nozarē.

4.7. ES rīcība starptautiskā un reģionālā līmenī

Divpusēju sadarbību ar partnervalstīm dzimumu līdztiesības jautājumā papildinās ES rīcība starptautiskā līmenī. Vienots Eiropas uzskats šajā līmenī stiprina ES kā galvenā globālā dalībnieka lomu sadarbībā attīstības jomā. Komisija un ES dalībvalstis attiecīgās starptautiskās diskusijās aktīvi centīsies sekmēt dzimumu līdztiesību un sieviešu līdzdalību. Īpaši svarīgi ir veicināt dzimumu līdztiesības darbības jomas paplašināšanu no veselības un izglītības uz citām jomām, kas nav ietvertas TAM3.

Reģionāla un starpreģionāla sadarbība veicina informācijas apmaiņu starp reģionālu organizāciju locekļiem par instrumentiem, datiem, analītisku dokumentāciju un apmācību saistībā ar dzimumu līdztiesību. Tādēļ Komisija un dalībvalstis turpinās veicināt reģionālu sadarbību dzimumu līdztiesības jomā, kā arī iesaistīšanos esošajos starptautiskajos un reģionālajos tīklos šajā jomā.

5. EK KONKRĒTAS DARBĪBAS DZIMUMU LĪDZTIESĪBAS VEICINĀŠANAI

Eiropas Komisijas loma šīs stratēģijas īstenošanā ietvers darbības trīs jomās.

5.1. Valstu veiktā plānošana

Eiropas Komisija īpašu uzmanību pievērsīs tam, lai nodrošinātu dzimumu līdztiesības un sieviešu līdzdalības iekļaušanu visās turpmākajās valstu un reģionālajās stratēģijās **(30)**. Tas ietvers šādas darbības:

- iekšēju instrumentu un plānošanas pamatnostādņu turpmāka attīstīšana;
- valstu un reģionālo stratēģiju sistemātisks novērtējums, ņemot vērā dzimumu līdztiesību, tostarp šo stratēģiju termiņa vidusposma un nobeiguma pārskati;
- valstu stratēģiju pielāgošana atbilstīgi iepriekšminēto novērtējumu rezultātiem;
- partnerattiecību veidošana ar attiecīgām starptautiskām organizācijām, kurām ir ievērojama pieredze dzimumu līdztiesības optimizācijā projektos un programmās **(31)**.

5.2. Tematiskas programmas un citi finanšu instrumenti

Bez valstu un reģionālām programmām papildu resursi ir pieejami ar daudzgadu tematisku programmu starpniecību, kuras Komisija iesniegusi apspriešanai saskaņā ar finanšu plānu 2007.–2013. gadam. Tematiskā programma „Ieguldījumi cilvēkos” [*Investing in People*] **(32)** ietver finanšu dotāciju EK darbību finansēšanai dzimumu līdztiesības un sieviešu līdzdalības veicināšanas jomā. Ar šīs tematiskās programmas starpniecību EK finansējums tiks darīts pieejams šādām plašām intervences jomām:

- politikas un aizstāvības pasākumi, kas veicina starptautisku saistību īstenošanu;

- resursu palielināšana NVO un apvienībām, kas nodarbojas ar dzimumu līdztiesības un sieviešu tiesību sekmēšanu;
- valdību statistiskās jaudas stiprināšana.

Pieejamie līdzekļi tiks piešķirti, izmantojot tos uzaicinājumus iesniegt priekšlikumus, kas izteikti tiesīgām organizācijām, un izmantojot tiešus līgumus ar izvēlētiem partneriem.

Dzimumu līdztiesība tiks atbalstīta arī, īstenojot vides (33) un nodrošinātības ar pārtiku (34) tematiskas programmas, kā arī jaunā Eiropas Demokrātijas un cilvēktiesību instrumenta (EIDHR II) (35) un Stabilitātes instrumenta (36) ietvaros.

5.3. Uzraudzība un turpmākie pasākumi

Jāuzrauga šīs jaunās ES stratēģijas praktiskais iznākums. Tādēļ, lai novērtētu gūtos panākumus, uzlabotu stratēģiju un pielāgotu to izmaiņām starptautiskajā kontekstā, Eiropas Komisija 2010. gadā organizēs otru nozīmīgāko starptautisko konferenci par dzimumu līdztiesību ar visu galveno ieinteresēto personu piedalīšanos (37). Turklāt 2010. gadā un 10. EAF cikla beigās neatkarīgs vērtētājs veiks šīs stratēģijas termiņa vidusposma un nobeiguma novērtējumu. Šie vērtējumi ietvers EK finansēto projektu un programmu dzimumu līdztiesības budžeta, tostarp vispārējā budžeta atbalsta analīzi vismaz divpadsmit izvēlētās eksperimentālās valstīs.

EK delegācijas, cieši sadarbojoties ar dalībvalstu vēstniecībām, turpinās iekļaut savos gada ziņojumos vērtējumu par dzimumu līdztiesības veicināšanu un nodrošināšanu partnervalstī. Tāpat „Gada ziņojuma par Eiropas Kopienas attīstības politiku un ārējā atbalsta īstenošanu” [Annual Report on the European Community’s development policy and the implementation of external assistance] dzimumu līdztiesības sadaļā joprojām tiks publicēta apkopota informācija par dzimumu līdztiesības nodrošināšanā gūtajiem panākumiem. EK un dalībvalstis izskatīs kopējas ES gada ziņojumu sistēmas iespēju, kas varētu ietvert dzimumu līdztiesības optimizācijas uzraudzību ES sadarbībā attīstības jomā.

6. SECINĀJUMS

Lai izskaustu nabadzību, ir jānodrošina vienlīdzīgas iespējas sievietēm un vīriešiem ekonomiskajā un sociālajā nozarē, vienlīdzīga piekļuve sabiedrības resursiem un kontrole pār tiem. Tomēr, ja jaunattīstības valstu ES partneriem ir jāgūst nozīmīgi panākumi lielākas dzimumu līdztiesības nodrošināšanā, ES sistemātiski ir jānovērš tie ierobežojumi šī mērķa sasniegšanai, kas pastāv gan pašās jaunattīstības valstīs, gan ir raksturīgi dažiem ES sadarbības mehānismiem attīstības jomā. Šos jautājumus var risināt tikai ar uzlabotu politisko dialogu, kurā dzimumu līdztiesība ietverta kā precīzi formulēts temats un kurš bruģē ceļu ES aktīvai darbībai ar tām pilsoniskās sabiedrības organizācijām un citām organizācijām, kas aizstāv lielāku dzimumu līdztiesību attiecīgajā valstī.

Šajā ziņā galvenais instruments lielākas dzimumu līdztiesības nodrošināšanai – **dzimumu līdztiesības optimizācija** – ir jāizmanto efektīvāk un praktiskāk, ja mēs vēlamies gūt reālus panākumus lielākas dzimumu līdztiesības mērķa sasniegšanā. Sekundārais instruments – **konkrētas, mērķtiecīgas darbības** sieviešu līdzdalības nodrošināšanai – ir jāizmanto, lai papildinātu optimizācijas darbības un risinātu galvenos stratēģiskos jautājumus, kas ietekmē īpaši neaizsargātu grupu labklājību un iespējas. Abu instrumentu izmantošanai ir jābūt

precīzai un jāatspoguļo unikālā sociālā un kultūras situācija katrā no ES jaunattīstības partnervalstīm. Lai atbalstītu šādu pieeju, dzimumu līdztiesības uzmanības loks, kurā līdz šim galvenokārt ir bijusi veselība un izglītība, ir jāpaplašina un jāpalielina, lai ietvertu citas sadarbības jomas.

Aizstāvība apvienojumā ar atbalstu sievietēm un konkrētām darbībām, lai izmainītu kultūras, sociālos un politiskos modeļus, politiskā un ekonomiskā spēka sadalījumu, iezīmē turpmāko ceļu uz dzimumu līdztiesības veicināšanu. Tas nepārprotami būs rosinošs uzdevums. Tomēr ES ir apņēmusies atbalstīt savas partnervalstis, lai pārvarētu visus šķēršļus šajā izšķirošajā ceļā.